

## MOLNÁRI SÁNDOR NYUGALMAZOTT NAGYKÖVET AJÁNLÁSA

Az orosz államiság fejlődésének meghatározó jellemzője a 16. század óta a birodalmi gondolkodás és a birodalomépítés. Elsődleges mozgatói a katonai-geopolitikai szempontok, amelyeket a gazdasági megfontolások csak esetenként befolyásolnak. Az évszázadokon átnyúló törekvések következtében a Szovjetunió felbomlását (1991) követően létrejött legnagyobb utódállam, az Oroszországi Föderáció is a világ legnagyobb területű országa maradt.

Az új orosz állam első elnökének, Borisz Jelcinnek a demokrácia és a piacgazdaság intézményrendszerének kiépítésére irányuló erőfeszítései totális káoszt okoztak, és 1998 nyarára államcsődhöz vezettek. Az ennek nyomán először miniszterelnöki, majd a 2000. évi elnökkiválasztás eredményeképpen államfői pozícióba került Vlagyimir Putyin első két elnöki periódusa alatt az ország hamarosan magára talált, amiben az energiaárak közel egy évtizedig tartó emelkedése kulcsfontosságú szerepet játszott.

Oroszország és a Nyugat ambivalens kapcsolatait a Jugoszlávia elleni 1999-es légicsapásokig alapvetően az együttműködés, egyféle természetes szövetségi viszony jellemezte, amelyben a NATO akciója nyomán jelentek meg a súlyos bizalmatlanság elemei. Az Amerikai Egyesült Államokat 2001-ben ért terrortámadás és a Washingtonot támogató orosz kiállítás, valamint a nemzetközi terrorizmussal szembeni koordinált fellépés lehetősége átmenetileg új perspektívát nyitott a kapcsolatokban. Ezt azonban gyors ütemben erodálta az Amerikai Egyesült Államok és szövetségeseinek katonai intervenciója Irakban, a NATO további bővítése, az európai rakétavédelmi rendszer kiépítésével kapcsolatos viták, valamint a posztsovjettérség egyes országaiban lezajlott úgynevezett „színes forradalmak” nyugati támogatása. Ezek súlyos bizalmi válságokhoz vezettek Oroszországnak a Nyugattal, mindenekelőtt az Amerikai Egyesült Államokkal fenntartott kapcsolataiban.

Putyin elnök 2007-es müncheni biztonságpolitikai fórumon elmondott beszéde, majd különösen a 2008-as ötnapos grúz–orosz háború már markánsan jelezte, hogy Oroszország a posztsovjett (Független Államok Közössége, a továbbiakban: FÁK) térséget továbbra is létfontosságú érdekövezeteként tartja számon, amelyben katonai erővel is kész fellépni érdekei védelmében. Legfontosabb térségbeli politikai projektje, az Eurázsiai Gazdasági Unió szempontjából kulcsfontosságúnak

Ukrajnát tekintette, amelynek társulási szerződését az Európai Unióval először politikai-gazdasági eszközökkel próbálta megakadályozni. Az aláírás elhalasztása nyomán kibontakozott ukrajnai belpolitikai válság háttérében 2014 februárjában először annektálta a Krím félszigetet az ott élő oroszok védelmére hivatkozva, majd áprilistól Kelet-Ukrajnában, a Donbaszban – helyi szakadárokra, valamint orosz „önkéntesekre” támaszkodva – hibrid háborúba kezdett. Oroszország 2021. december 17-én két – az Amerikai Egyesült Államokkal és a NATO-val megköendő – biztonsági garanciákról szóló szerződéstervezetet tett közzé. Oroszország a NATO infrastruktúrája Ukrajnára történő kiterjesztésének veszélyére és ezzel összefüggésben a szerződéstervezetek elutasítására hivatkozva 2022. február 24-én katonai agressziót követett el Ukrajna ellen.

A tanulmánykötet elsősorban a fentiekben vázoltak nyomán keletkezett biztonságpolitikai kihívások és azok kezelésének értékes és sokszínű gyűjteménye. Gerincét a biztonságpolitikai dokumentumok (nemzeti biztonsági koncepció, nemzeti biztonsági stratégia, katonai doktrína, a nukleáris elrettentés doktrínája) bemutatása képezi, amelyek markánsan érzékeltetik az orosz biztonságpolitikai gondolkodás alakulását, szovjet gyökereinek meghaladását és az áttérést a biztonság komplex módon történő értelmezésére, valamint a változó nemzetközi helyzethez történő alkalmazkodását szemléltetik. Felvázolják azokat a stratégiai célokat, amelyek mindenekelőtt Oroszország globális nagyhatalmi státusza újradefiniált formában történő elismertetésére és a posztuszovjet térségbeli befolyásának helyreállítására irányulnak. Különösen figyelemre méltó a nukleáris fegyverek alkalmazása elveinek és gyakorlatának összehasonlítása a Szovjetunió és az Oroszországi Föderáció biztonságpolitikai dokumentumaiban. A dokumentumokban a 2000. évtől jelennek meg az országot fenyegető veszélyforrások. Közülük is kiemelendő a NATO keleti bővítése nyomán megjelenő fenyegetettségérzés, valamint az információs biztonság fontosságának hangsúlyozása. A kötet tartalmazza a 2000-ben elfogadott információs biztonsági doktrínát, amely az ezredfordulón unikális dokumentumnak számított. A könyvben ugyancsak nyomon követhetők az európai rakétavédelmi rendszer telepítését övező dilemmák: bár a szükségességében megvolt az egyetértés, a telepítés módját övező viták végül meghiúsították a létrejöttét.

A tanulmánykötet a 18. századi orosz–török háború kiemelkedő képességű orosz hadvezérének, Pjotr Rumjancev tábornagy életútjának bemutatásán keresztül bepillantást enged a cári birodalomépítés napi gyakorlatába és eszközrendszerébe. Az utóbbival összefüggésben megkülönböztetett figyelmet érdemelnek a pravoszláv egyház, az orosz állam és a hadsereg kapcsolatrendszerének évszázadokon átnyúló alakulását, valamint Oroszország nemzetiségi politikájának sajátosságait bemutató

tanulmányok. A kötetet tovább színesíti Tömösváry Zsigmond dandártábornok katonadiplomáciai tevékenységének bemutatása a jecini időszak Oroszországában és a posztszovjet térség néhány államában.

A hiánypótló tanulmánykötetet hasznos segédeszközként ajánlom az Oroszország biztonság-, kül- és védelempolitikáját tanulmányozó egyetemi hallgatóknak és gyakorló szakembereknek egyaránt. A kötet több tanulmánya ugyanakkor érdekes olvasmány minden Oroszország iránt érdeklődő számára.